

Briselē, 25.11.2013.
COM(2013) 833 final

KOMISIJAS PAZIŅOJUMS EIROPAS PARLAMENTAM UN PADOMEI

Sieviešu dzimumorgānu kropļošanas izskaušana

KOMISIJAS PAZIŅOJUMS EIROPAS PARLAMENTAM UN PADOMEI

Sieviešu dzimumorgānu kropļošanas izskaušana

SATURA RĀDĪTĀJS

1.	Ievads	4
2.	Labākas izpratnes par sieviešu dzimumorgānu kropļošanu veidošana ES	5
3.	Ilgtspējīgu sociālo pārmaiņu veicināšana, lai novērstu sieviešu dzimumorgānu kropļošanu	6
4.	Atbalsts dalībvalstīm, lai efektīvāk sauktu pie atbildības par sieviešu dzimumorgānu kropļošanu	8
5.	Riskam pakļauto sieviešu aizsardzības nodrošināšana ES teritorijā	9
6.	Sieviešu dzimumorgānu kropļošanas izskaušanas veicināšana pasaules mērogā.....	10
7.	Īstenošana, pārraudzība un novērtēšana	12
8.	Secinājums	12

1. IEVADS

Visā pasaulē katru gadu miljoniem sieviešu un meiteņu dzīves kvalitāti būtiski ietekmē sieviešu dzimumorgānu kropļošana (*FGM*). Procedūru veic ar medicīnu nesaistītu iemeslu dēļ, un tās rezultātā daļēji vai pilnībā tiek noņemti sieviešu ārējie dzimumorgāni vai tiem nodarīts cits kaitējums¹. Procedūra skar vai tās riskam ir pakļautas tūkstošiem sieviešu un meiteņu Eiropā.

Sieviešu dzimumorgānu kropļošana starptautiski ir atzīta par sieviešu cilvēktiesību pārkāpumu un bērnu ļaunprātīgas izmantošanas veidu. Tāpat kā citos ar dzimumu saistītos vardarbības veidos, “šādi tiek pārkāptas pamattiesības uz dzīvību, brīvību, drošību, cieņu, sieviešu un vīriešu līdztiesību, nediskrimināciju, kā arī fizisku un emocionālu neaizskaramību”². Tiek arī pārkāptas bērnu tiesības, kā noteikts Apvienoto Nāciju Organizācijas Konvencijā par bērna tiesībām.

Visā pasaulē aizvien uzstājīgāk izskan aicinājums izbeigt sieviešu dzimumorgānu kropļošanu. Āfrikas grupas vadībā un ar stingru ES atbalstu Apvienoto Nāciju Organizācijas Ģenerālās asambleja (ANO ĢA) 2012. gadā pieņēma izšķirošu rezolūciju: “Pasaules mēroga centienu pastiprināšana, lai izskaustu sieviešu dzimumorgānu kropļošanu”³. 2013. gada jūnijā Āfrikas grupa ANO Cilvēktiesību padomē iesniedza deklarāciju, kurai atbalstu pāda ES dalībvalstis un kurā galvenā uzmanība tika pievērsta pasaules kopienas problēmām, kas jārisina, lai panāktu absolūtu neiecietību pret sieviešu dzimumorgānu kropļošanu. Turklāt ANO Konvencijas pret spīdzināšanu un citu nežēlīgu, necilvēcīgu vai pazemojošu izturēšanos vai sodu monitoringā īpaša uzmanība ir pievērsta sieviešu dzimumorgānu kropļošanai.

Pamattiesības un dzimumu līdztiesība ir Eiropas Savienības pamatvērtības. ES jau sen ir apņēmusies izskaust ar dzimumu saistītu vardarbību un vardarbību pret bērniem, kā noteikts Sieviešu un vīriešu līdztiesības stratēģijā⁴, Direktīvā par cietušo tiesībām⁵ un ES plānā par bērnu tiesībām⁶.

Šā Komisijas paziņojuma par sieviešu dzimumorgānu kropļošanu pamatā ir darbs, ko ES ir paveikusi vairāku gadu gaitā, un Eiropas Dzimumu līdztiesības institūta (*EIGE*) ziņojums⁷. Paziņojumā arī izmantota augsta līmeņa apaļā galda diskusijas par sieviešu dzimumorgānu kropļošanu⁸ rezultāti, pilsoniskās sabiedrības, starptautisko organizāciju, akadēmisko aprindu un līdztiesības iestāžu devums sabiedriskajā apspriešanā⁹ un rakstisks atzinums, ko sniegusi ES Padomdevēja komiteja par vienlīdzīgām iespējām sievietēm un vīriešiem¹⁰. Šajā paziņojumā apskatīti iekšējās un ārējās politikas virzieni un attīstīta vienota, integrēta pieeja, īpaši uzsverot šīs prakses nepieļaušanu.

¹ Kā to definējusi Pasaules veselības organizācija (PVO).

² Padomes secinājumi par vardarbības pret sievietēm apkarošanu un atbalsta pakalpojumu sniegšanu, kuri paredzēti personām, kas cietušas no vardarbības ģimenē – pieņemti 2012. gada 6. decembrī.

³ ANO ĢA Rezolūcija 67/146, pieņemta 2012. gada 20. decembrī.

⁴ COM(2010) 491 galīgā redakcija.

⁵ Direktīva 2012/29/ES, ar ko nosaka noziegumos cietušo tiesību, atbalsta un aizsardzības minimālos standartus.

⁶ COM(2011) 60 galīgā redakcija.

⁷ *EIGE*, 2013. gads, Sieviešu dzimumorgānu izkropļošana Eiropas Savienībā un Horvātijā.

⁸ Dažas no pasaules vadošajām aktīvistēm cīņā pret sieviešu dzimumorgānu kropļošanu tika ielūgtas piedalīties apaļā galda sanāksmē 2013. gada 6. martā un sniegt informāciju un konsultācijas.

⁹ Šīs apspriešanās rezultātus var apskatīt šādā tīmekļa vietnē:

¹⁰ http://ec.europa.eu/justice/newsroom/gender-equality/opinion/130306_en.htm.

<http://ec.europa.eu/justice/gender-equality/other-institutions/advisory-committee>.

2. LABĀKAS IZPRATNES PAR SIEVIEŠU DZIMUMORGĀNU KROPĻOŠANU VEIDOŠANA ES

Saskaņā ar *UNICEF*¹¹ datiem vairāk nekā **125 miljoni sieviešu visā pasaulē** šobrīd ir sieviešu dzimumorgānu izkropļošanas upuri un spiestas sadzīvot ar tās sekām. Šī prakse visbiežāk ir sastopama Āfrikas rietumu, austrumu un ziemeļaustrumu reģionos, dažās Āzijas un Tuvo Austrumu valstīs, un visā pasaulē dažās migrantu kopienās no šīm teritorijām. ES biežāk minētais **upuru skaits** ir ap **500 000**¹².

Ir **grūti aplēst riskam pakļauto meiteņu skaitu**. Meitenes, kas būs migrējušas no valsts, kur tiek veikta sieviešu dzimumorgānu kropļošana, vai kas ir dzimušas ģimenē, kurā viena vecāka vai abu vecāku izcelsmes valsts ir šāda valsts, var uzskatīt par pakļautām riskam¹³. Tomēr, precīzi novērtējot riska faktorus, būtu jāņem vērā citi faktori, piemēram, izmaiņas vecāku uzvedībā vai pārliecībā pēc šādas migrācijas.

Sieviešu dzimumorgānu kropļošanas izplatība ES dalībvalstīs¹⁴

Valsts	Publicēšanas gads	Sieviešu skaits, kurām izkropļoti dzimumorgāni	Meiteņu skaits, kuras pakļautas sieviešu dzimumorgānu kropļošanas riskam	Krimināllietu skaits tiesās ¹⁵
Beļģija	2011.	6 260	1 975	
Dānija			Nav datu	1
Vācija	2007.	19 000	4 000	
Īrija	2011.	3 170	Nav datu	
Spānija			Nav datu	6
Francija	2007.	61 000	Nav datu	29
Itālija	2009.	35 000	1 000	2
Ungārija	2012.	170–350	Nav datu	
Nīderlande	2013.	29 210	40 – 50 katru gadu	1
Zviedrija			Nav datu	2
Apvienotā Karaliste	2007.	65 790	30 000	

Turklāt trūkst pierādījumu par apstākļiem, kādos notikusi dzimumorgānu kropļošana meitenēm, kuras dzīvo ES. 1970-to gadu beigās un 1980-to gadu sākumā Francijā vairākas lietas tiesā¹⁶ sniedza pierādījumus par sakropļojumiem, kas veikti Francijas teritorijā. Vēlāk

¹¹ *UNICEF* sieviešu dzimumorgānu kropļošana/griešana: Statistisks pārskats un izpēte par notiekošo pārmaiņu dinamiku, Ņujorka, 2013. gads.

¹² Eiropas Parlamenta rezolūcija par sieviešu dzimumorgānu kropļošanas izbeigšanu, 2012. gada 14. jūnijs (2012/2684 (RSP)). Ņemiet vērā, ka ne visās valstīs ir aplēses, un šādas aplēses ne vienmēr ir salīdzināmas.

¹³ *EIGE*, 2013. gads, Sieviešu dzimumorgānu izkropļošana Eiropas Savienībā un Horvātijā.

¹⁴ Avots: *EIGE*, 2013. gads, izņemot dati par Nīderlandi: *Exterkate2013 — Female Genital Mutilation in the Netherlands. Izplatība, biežums un noteicošie faktori*. Pharos — Migrantu un bēgļu veselības ekspertīzes centrs.

¹⁵ Krimināllietu skaits tiesās, tostarp notiesājoši spriedumi uz 2012. gada janvāri.

¹⁶ *EIGE*, 2012. gads, — Pētījums, lai noskaidrotu pašreizējo situāciju un tendences sieviešu dzimumorgānu kropļošanas jomā: valstu ziņojumi.

notiesājoši spriedumi attiecībā uz vecākiem vai manipulāciju veicējiem¹⁷ varēja veicināt to, ka ģimenes centās savas meitas apgraizīt jau savās izcelsmes valstī vai ES dalībvalstīs, kurās tiesību akti vai izpilde ir vājāka. Jaunākās tiesas prāvas ES liecina par to, ka sakropļošana tiek veikta gan ES (lietas Spānijā, Francijā), gan ārpus tās (lietas Itālijā, Spānijā, Dānijā un Zviedrijā).

Mērķis:

veidot ES labāku izpratni par sieviešu dzimumorgānu kropļošanu.

Pasākumi:

Eiropas Komisija

- aicinās Eiropas Dzimumu līdztiesības institūtu izstrādāt kopīgu metodoloģiju un kritērijus, lai mērītu, cik plaši izplatīta ir sieviešu dzimumorgānu kropļošanas prakse, lai novērtētu sakropļošanas riskam pakļauto sieviešu un meiteņu skaitu un šādi sakropļoto sieviešu skaitu ES;
- novērtēs, vai būtu lietderīgi veikt aptauju, kā arī kvantitatīvu un kvalitatīvu pētījumu par sieviešu dzimumorgānu kropļošanu;
- saistībā ar ES pasākumiem, turpinot ANO Pekinas rīcības platformas īstenošanu, mudinās dalībvalstis izstrādāt īpašus kritērijus attiecībā uz sieviešu dzimumorgānu kropļošanu.

3. ILGTSPĒJĪGU SOCIĀLO PĀRMAIŅU VEICINĀŠANA, LAI NOVĒRSTU SIEVIEŠU DZIMUMORGĀNU KROPĻOŠANU

3.1. Ilgtspējīgu sociālo pārmaiņu veicināšana, lai novērstu sieviešu dzimumorgānu kropļošanu

Sieviešu dzimumorgānu kropļošana ir **dziļi iesakņojusies sociālā norma**, kas rada spiedienu uz ģimenēm, liekot tām pakļauties tradīcijām. Tā ir saistīta ar sabiedrības kontroli pār sievietes seksualitāti, kā arī dažādiem aizspriedumiem un bailēm. Neraugoties uz būtiskajām fiziskajām un psiholoģiskajām sekām īstermiņā un ilgtermiņā, ko rada sieviešu dzimumorgānu kropļošana, tā ir plaši izplatīta prakse, uzskatot, ka tā meitenei nāk par labu. Saistībā ar migrāciju tā var būt arī līdzeklis, lai uzturētu saikni ar izcelsmes valsti un saglabātu kultūras identitāti. Skartajās kopienās sieviešu dzimumorgānu kropļošana ir intīma un bieži vien arī aizliegta tēma. Tāpēc ir ļoti svarīgi ņemt vērā tās sarežģītību.

Lai izskaustu sieviešu dzimumorgānu kropļošanu, nepieciešams tiesiskais regulējums un izpilde, bet ar to vien nepietiek. **Nepieciešamas pārmaiņas attieksmē un pārliecībā, kas valda attiecīgajās kopienās.** Vairāku no ES *Daphne* programmām¹⁸ finansētu projektu rezultāti liecina, ka mērķtiecīgi informētības veicināšanas pasākumi ir jāizstrādā kopā ar skartajām kopienām un jāīsteno šajās kopienās. Šajos pasākumos jāiesaista gan vīrieši, gan sievietes, reliģiskie un kopienu vadītāji, godātas un ietekmīgas personas dažādās kopienās, cietušās personas, kas būtu gatavas runāt, gados veci un jauni. Pasākumu pamatā jābūt sabiedrībā valdošajam sieviešu dzimumorgānu kropļošanas noliegumam, un tiem jāveido saikne starp ES un izcelsmes valstīm.

¹⁷ Persona (parasti sieviete), kas veic sieviešu dzimumorgānu kropļošanu.

¹⁸ Eiropas Parlamenta un Padomes Lēmums Nr. 779/2007/EK (2007. gada 20. jūnijs), ar ko laikposmam no 2007. gada līdz 2013. gadam kā daļu no Vispārējās programmas "Pamatattiecības un tiesiskums" izveido īpašu programmu, lai novērstu un apkarotu vardarbību pret bērniem, jauniešiem un sievietēm un lai aizsargātu cietušos un riska grupas (programma *Daphne* III); Skatīt arī <http://ec.europa.eu/justice/grants/programmes/daphne/>

Nesen sagatavots ziņojums¹⁹ liecina, ka sieviešu dzimumorgānu kropļošana biežāk novērojama nabadzīgās ģimenēs vai ģimenēs, kurās vecākiem ir zems izglītības līmenis. Tāpēc **tiesību piešķiršana sievietēm**, lai dotu tām iespēju pieņemt apzinātus lēmumus savā un savu bērnu labā, ir galvenais jautājums, ieviešot pasākumus, kam jāpalīdz izskaust šo praksi.

3.2. Starpdisciplīnu sadarbības attīstīšana

Šķiet, tūkstošiem ES dzīvojošu meiteņu varētu būt pakļautas sakropļošanas riskam. Ar viņām saskaras profesionāli daudzās dažādās jomās, jo īpaši tādās kā veselības aprūpe, izglītība, bērnu aizsardzība, sociālie dienesti, tiesas un imigrācija un patvērums. Ja viņiem ir jānodrošina pienācīga aizsardzība un atbalsts, **ir nepieciešama starpdisciplīnu sadarbība, kuras pamatā ir labas zināšanas par sieviešu dzimumorgānu kropļošanu**. Atkarībā no viņu lomas un atbildības speciālistiem vajadzētu spēt konstatēt riskam pakļautās meitenes un sievietes, kas cietušas no sieviešu dzimumorgānu kropļošanas, un ziņot attiecīgajām iestādēm, lai tiktu iedarbināti atbilstošie aizsardzības mehānismi un sniegts atbalsts. Lai tas būtu iespējams, jautājumam par ar dzimumu saistītu vardarbību, tostarp sieviešu dzimumorgānu kropļošanu, ir jābūt visu to profesiju izglītības programmās, kuru speciālistiem ir iespējama saskare ar skartajām kopienām. Ir jāizstrādā mācību materiāli un mācību programmas, jānodrošina to NVO atbalsts, kuras darbojas šajā jomā, un jāievieš efektīva daudznozaru sadarbības kārtība. Būtiska nozīme ir skaidrām pamatnostādnēm par dienesta noslēpumu un izpaušanas nosacījumiem.

Sieviešu dzimumorgānu kropļošana, ko veic veselības aizsardzības speciālisti, ir iemesls arvien lielākām bažām visā pasaulē. Dažas NVO ir arī izvirzījušas jautājumu par sieviešu atkārtotu infibulāciju²⁰ slimnīcā pēc dzemdībām, kas tiek darīts pēc pašas sievietes vai viņas ģimenes lūguma – neraugoties uz to, ka ES valstu tiesībās tas ir aizliegts.

Turklāt **daudzām sievietēm, kurām ir izkropļoti dzimumorgāni, var nākties saskarties arī ar citiem vardarbības veidiem**, kā, piemēram, agrīnām, bērnu vai piespiedu laulībām vai vardarbību ģimenē. Būdamas migrantes, kas dažkārt ir atkarīgas no saviem vīriem, tēviem vai citiem ģimenes locekļiem, viņas var būt īpaši neaizsargātas. Dalībvalstis tiek aicinātas sekmēt atbilstošu piekļuvi sociālās aizsardzības pabalstiem un sociālajiem pakalpojumiem, kā arī izglītības iespēju pieejamību.

Lielākajai daļai sieviešu, kuras pārcietušas dzimumorgānu kropļošanu, ir vajadzīga palīdzība, lai pārvarētu procedūras īstermiņa un ilgtermiņa sekas. Viņu vajadzības var atšķirties atkarībā no viņu vecuma vai stāvokļa. Pienācīga atbalsta sniegšana viņām palīdzētu uzlabot viņu informētību par to, kādu kaitējumu veselībai nodara šāda prakse. Dažās dalībvalstīs (piemēram, Apvienotajā Karalistē, Beļģijā, Francijā, Itālijā un Zviedrijā²¹) ir izveidoti veselības aprūpes centri, kas specializējas no dzimumorgānu kropļošanas cietušo sieviešu aprūpē, sniedzot galvenokārt ginekoloģiskos pakalpojumus, jo īpaši grūtniecēm. Tomēr ir redzams, ka netiek nodrošināti kompleksas pieejas pakalpojumi, tostarp, piemēram, psiholoģiskā, psiholoģiskā un seksuālā vai pēctraumatiskā atbalsta sniegšanai.

Dalībvalstis tiek aicinātas informēt veselības aprūpes speciālistus par sieviešu dzimumorgānu kropļošanu (identificēšanu, profilaksi, ārstēšanu, pienācīgu veselības aprūpi grūtniecības un dzemdību laikā), tostarp turpmākajiem pasākumiem, lai bērns būtu vesels. Dalībvalstis tiek

¹⁹ UNICEF, 2013. gads.

²⁰ Saskaņā ar PVO definīciju infibulācija ir maksts atveres sašūšana vai sašaurināšana. To panāk, pilnīgi vai daļēji izgriežot mazās vai lielās kaunuma lūpas un sašujot vai sašaurinot maksts atveri, atstājot tikai nelielu spraugu, dažkārt izgriežot arī klitoru. Maksts atvere ir jāatjauno dzimumaktam un dzemdībām – šī procedūra ir zināma kā “defibulācija”. Dažos gadījumos tai seko atkārtota infibulācija.

²¹ EIGE, 2013. gads.

mudinātas nodrošināt pienācīgu ziņošanu par sieviešu dzimumorgānu kropļošanu, jo īpaši pilnībā izmantojot PVO Starptautisko slimību klasifikatoru.

Mērķis:

veicināt efektīvus novēršanas un cietušo atbalsta pasākumus, tostarp mainot sociālās normas, kā arī sieviešu tiesību nostiprināšanu.

Pasākumi:

Eiropas Komisija

- veicinās mācību moduļu, daudznazaru rokasgrāmatu un sadarbības kārtības izstrādi, izmantojot jauno programmu "Tiesības, vienlīdzība un pilsonība". Šie pasākumi būs paredzēti attiecīgajiem profesionāļiem, un to mērķis būs novērst sieviešu dzimumorgānu kropļošanu un sniegt atbalstu cietušajām;
- mudinās dalībvalstis stiprināt bērnu aizsardzības sistēmas, nodrošinot labāku koordināciju un sadarbību starp dienestiem, lai palielinātu to integrāciju un piemērotību tādu faktisko lietu konkrētai risināšanai, kurās notikusi bērnu ļaunprātīga izmantošana, tostarp sieviešu dzimumorgānu kropļošana, vai pastāv šādu darbību risks;
- turpinot programmā *Daphne* iesākto, pilnībā izmantos ES jauno programmu "Tiesības, vienlīdzība un pilsonība"²², lai finansētu pasākumus, kurus izstrādājušas NVO un kuru mērķis ir novērst vardarbību pret sievietēm un bērniem, kā arī informēt bērnus par viņu tiesībām un veicināt viņu tiesības tikt uzklautiem;
- turpinot Mūžizglītības programmu un programmu "Jaunatne darbībā", pilnībā izmantos programmu "Erasmus+" un citus Eiropas finansēšanas instrumentus, lai vajadzības gadījumā finansētu pasākumus izpratnes veidošanai un (jo īpaši vecāku) attieksmes maiņai, iesaistot skolotājus, pedagogus, ģimenes un kopienas. Darbību mērķis var būt vērsts uz atbalstu jaunajām sievietēm migrantēm, skolotāju un citu speciālistu, kas var nonākt saskarē ar attiecīgajām kopienām, apmācības uzlabošanu un vardarbības pret sievietēm nepieļaušanu;
- topošā patvēruma un migrācijas fonda ietvaros veicinās darbības, kuru mērķis būs atbalstīt migrantes sievietes un meitenes un pastiprināt to integrāciju uzņēmējas valsts sabiedrībā;
- ieklaus ar dzimumu saistītu vardarbību, tostarp sieviešu dzimumorgānu kropļošanu, jebkurā turpmākajā darbā saistībā ar ES pamatnostādnēm par bērnu aizsardzības sistēmām;
- izstrādās īpašus mācību moduļus, tostarp par jautājumiem saistībā ar sieviešu dzimumorgānu kropļošanu, veselības speciālistiem, kuri strādā ar migrantiem.

4. ATBALSTS DALĪBVALSTĪM, LAI EFEKTĪVĀK SAUKTU PIE ATBILDĪBAS PAR SIEVIEŠU DZIMUMORGĀNU KROPĻOŠANU

ANO rezolūcijā "Palielinot globālos centienus sieviešu dzimumorgānu kropļošanas izskaušanai"²³ dalībvalstis tiek mudinātas pieņemt un īstenot tiesību aktus, ar kuriem aizliedz sieviešu dzimumorgānu kropļošanu.

²² COM(2011) 758 galīgā redakcija.

²³ ANO Ģenerālās asamblejas rezolūcija 67/146.

Sieviešu dzimumorgānu kropļošanu visās ES dalībvalstīs ir nodarījums, par kuru sauc pie atbildības vai nu saskaņā ar vispārējām krimināltiesību normām, vai saskaņā ar īpašām krimināllikuma normām²⁴. Bieži tiek ietverts **eksteritorialitātes princips**, tādējādi ļaujot saukt pie atbildības par sieviešu dzimumorgānu kropļošanu arī tad, ja tā tiek izdarīta ārvalstīs – ja cietusī persona un/vai persona(-as), kas izdara vai plāno šo procedūru, ir tās valsts valstspiederīgie, kura veic izmeklēšanu.

Tomēr krimināllietas par ieviešu dzimumorgānu kropļošanu līdz tiesai nonāk reti – galvenokārt tādēļ, ka cietušās nevēlas celt prasību. Trūkst arī dienestu, kam būtu pietiekama pieredze un zināšanas, lai sniegtu atbalstu cietušajām. Noteikumi par dienesta noslēpumu, kā arī tas, ka trūkst mehānismu, lai atbilstoši nosūtītu meitenes, kuras ir pakļautas sakropļošanas riskam vai kurām jau ir sakropļoti dzimumorgāni, uz atbalsta dienestiem, arī kavē turpmāko nepieciešamo pasākumu nodrošināšanu cietušajām.

Tiesību akti, efektīva kriminālvajāšana un vainīgo vecāku un manipulāciju veicēju notiesāšana ir būtiska, lai atturētu vecākus no savu meitu kropļošanas un palīdzēt viņiem pretoties ģimenes un kopienas spiedienam.

Ir iemesls pārbaudīt valsts tiesību aktus un atbilstošos tiesas precedētus, jo tie sniedz ieskatu dažos galvenajos juridiskajos jautājumos par sieviešu dzimumorgānu kropļošanu. Piemēram, Spānijā vecāki nesen tika sodīti par bērna sakropļošanu, kas tika izdarīta, pirms meitene migrēja uz Eiropu. Jautājums par **bērna interesēm** būtu arī jāizvirza kā primārs apsvērums jebkurā kriminālprocesa posmā (sākot ar izmeklēšanu un beidzot ar notiesājošu spriedumu), piemēram, lai nepieļautu, ka bērns kļūst par cietušo divreiz – pirmo reizi sieviešu dzimumorgānu kropļošanas dēļ un pēc tam saistībā ar izņemšanu no vecāku aprūpes.

Mērķis:

atbalstīt dalībvalstīs tiesību aktu izpildi, kas aizliedz sieviešu dzimumorgānu kropļošanu.

Pasākumi:

Eiropas Komisija

- analizēs tiesību aktus krimināltiesību jomā un tiesas precedētus saistībā ar sieviešu dzimumorgānu kropļošanu un organizēs labas prakses apmaiņu starp dalībvalstīm, lai noteiktu, kāda rīcība ES līmenī radītu pievienoto vērtību;
- izmantojot piemērotas platformas, izplatīs esošos mācību materiālus praktizējošiem juristiem;
- nodrošinās noziegumos cietušo personu tiesību ievērošanu²⁵, kas izklāstītas Direktīvā par cietušo tiesībām, jo īpaši tiesību saņemt vispārējos un speciālistu atbalsta pakalpojumus.

5. RISKAM PAKĻAUTO SIEVIEŠU AIZSARDZĪBAS NODROŠINĀŠANA ES TERITORIJĀ

ES Kvalifikācijas direktīva²⁶ nodrošina **tiesības uz starptautisko aizsardzību** sievietēm, kam ir pamatotas bailes no vajāšanas vai kas saskaras ar risku tikt pakļautām sieviešu dzimumorgānu kropļošanai. Tā attiecas arī uz vecākiem, kuri baidās no vajāšanas vai reāla

²⁴ Apvienotajā Karalistē, Austrijā, Beļģijā, Dānijā, Horvātijā, Itālijā, Īrijā, Kiprā, Spānijā un Zviedrijā ir īpašas normas attiecībā uz sieviešu dzimumorgānu kropļošanu.

²⁵ Direktīva 2012/29/ES.

²⁶ Padomes Direktīva 2004/83/EK par obligātajiem standartiem, lai kvalificētu trešo valstu valstspiederīgos vai bezvalstniekus kā bēgļus vai kā personas, kam citādi nepieciešama starptautiska aizsardzība, šādu personu statusu un piešķirtās aizsardzības statusu.

riska, ka viņiem nodarīs būtisku kaitējumu, ja viņi nepiekrītīs tam, ka tiks sakropļoti viņu bērna dzimumorgāni. "Pārskatītā Kvalifikācijas direktīva"²⁷ pastiprina to personu aizsardzību, kuras baidās no sieviešu dzimumorgānu kropļošanas. Tajā nepārprotami ir atzīts, ka jautājumi, kas izriet no pieteikuma iesniedzēja dzimuma, būtu atbilstīgi jāņem vērā, ja tie ir saistīti ar pieteikuma iesniedzēja pamatotām bailēm no vajāšanas. Šādi jautājumi ir, piemēram, dzimuma identitāte un seksuālā orientācija, kas var būt saistīti ar dažām tiesību tradīcijām un paražām, piemēram, dzimumorgānu kropļošanu.

Pārstrādātā Patvēruma procedūru direktīva²⁸ padara **patvēruma procedūras par tādām, kurās jāņem vērā dzimumu aspekts**. Jo īpaši i) visām sievietēm pieteikuma iesniedzējām tiks dota iespēja izmantot patvēruma procedūru, nodrošinot, ka viņu lieta tiks izskatīta individuāli un ka viņas saņems efektīvu aizsardzību, ja viņas ir tiesīgas saņemt šādu aizsardzību; ii) atbildīgajām iestādēm ir jābūt pienācīgi sagatavotām, lai ņemtu vērā ar dzimumu saistīto prasību sarežģītību; iii) sievietēm pieteikuma iesniedzējām jābūt efektīvai iespējai patvēruma iestādēm atklāt savu pieredzi drošā un konfidencialā vidē un saņemt būtiskas procesuālās garantijas, piemēram, tulkošanas pakalpojumus un juridiskus padomus; iv) spīdzināšanas upuriem un personām, kas cietušas no citas seksuālās, fiziskās vai psiholoģiskās vardarbības smagā formā, tiks nodrošināts pietiekams laiks un atbalsts, lai sagatavotos personiskajām intervijām un citām būtiskām procedūras darbībām.

Ar pārstrādāto Direktīvu par patvēruma meklētāju uzņemšanas nosacījumiem²⁹ ievieš **ar dzimuma aspektu saistītus uzņemšanas nosacījumus**, kas attieksies arī uz personām, kuras baidās no sieviešu dzimumorgānu kropļošanas, proti: i) visu mazāk aizsargāto sieviešu pieteikuma iesniedzēju īpašās vajadzības būs savlaicīgi jāidentificē; ii) tām personām, kuras cietušas no nopietnas vardarbības, vajadzētu būt piekļuvei rehabilitācijas pakalpojumiem, lai saņemtu nepieciešamo medicīnisko un psiholoģisko atbalstu, un iii) izmitināšanas vietās būtu jāņem vērā dzimumu aspekts.

Papildinot šos leģislatīvos pasākumus, Eiropas Patvēruma atbalsta birojs (*EASO*) var veicināt paraugpraksi un vienotu pieeju ar dzimumu saistītiem jautājumiem, jo īpaši attiecībā uz patvēruma dienestu personāla **apmācību un izcelsmes valsts informāciju**.

Eiropas Bēgļu fonds un topošais Patvēruma un migrācijas fonds nodrošina finansiālus stimulus, lai dalībvalsts **atbalstītu mītnesvietas maiņu** (pārvietotu) uz savu teritoriju konkrētas personu kategorijas, tostarp apdraudētus bērnus un sievietes, ievērojot brīvprātības principu.

Mērķis:

riskam pakļautām sievietēm nodrošināt aizsardzību spēkā esošā ES tiesiskā regulējuma par patvērumu ietvaros.

Pasākumi:

Eiropas Komisija

- turpinās pārraudzīt ES tiesiskā regulējuma patvēruma jomā savlaicīgu transponēšanu un pareizu īstenošanu, nodrošinot aizsardzību riskam pakļautām sievietēm;

²⁷ Direktīva 2011/95/ES par standartiem, lai trešo valstu valstspiederīgos vai bezvalstniekus kvalificētu kā starptautiskās aizsardzības saņēmējus, par bēgļu vai personu, kas tiesīgas saņemt alternatīvo aizsardzību, vienotu statusu, un par piešķirtās aizsardzības saturu.

²⁸ Direktīva 2013/32/ES par kopējām procedūrām starptautiskās aizsardzības statusa piešķiršanai un atņemšanai.

²⁹ Direktīva 2013/33/ES, ar ko nosaka standartus starptautiskās aizsardzības pieteikuma iesniedzēju uzņemšanai.

- nodrošinās, ka mācību rīkos un izcelsmes valsts informācijā, ko sagatavos *EASO*, tiktu ņemts vērā dzimumu aspekts, tostarp, ja nepieciešams, atsaucies uz sieviešu dzimumorgānu kropļošanu;
- turpinās mudināt dalībvalstis izmantot finansiālos stimulus, kas paredzēti spēkā esošajos leģislatīvajos instrumentos, lai palielinātu patvēruma jomā strādājošo speciālistu informētību;
- mudinās dalībvalstis turpināt, sākt vai palielināt finansiālo stimulu izmantošanu, lai atbalstītu mītnesvietas maiņu apdraudētiem bērniem un sievietēm, tostarp tām personām, kuras pakļautas ar dzimumu saistītas vardarbības riskam.

6. SIEVIEŠU DZIMUMORGĀNU KROPĻOŠANAS IZSKAUŠANAS VEICINĀŠANA PASAULES MĒROGĀ

Daudzus gadus ES ir aktīvi piedalījusies starptautiskajā sadarbībā, lai veicinātu sieviešu dzimumorgānu kropļošanas izskaušanu. Pasaules mērogā ES ir palīdzējusi pieņemt noturīgas saistības, kas liek visām valstīm aizliegt, sodīt un veikt atbilstošus pasākumus, lai mainītu sociālās normas, kuras ir sieviešu dzimumorgānu kropļošanas pamatā. Piemēram, tā atbalstīja ANO Ģenerālās asamblējas rezolūciju par sieviešu dzimumorgānu kropļošanas izskaušanu³⁰ un 2012. gadā sadarbojās ar Āfrikas grupu ANO Cilvēktiesību padomē, lai apvienotu spēkus rezolūcijā izteikto saistību izpildei.

Attiecībās ar trešām valstīm un starptautiskos forumos Eiropas Savienība arī veicina **sieviešu un meiteņu, kuras pakļautas sieviešu dzimumorgānu kropļošanas riskam, pastiprinātu starptautisku aizsardzību visā pasaulē.**

ES darbības ārpus Eiropas papildina konkrētas ES politikas saistības un ieteikumi (ES pamatnostādnes par vardarbību pret sievietēm, ES stratēģiskais satvars un rīcības plāns par cilvēktiesībām un demokrātiju, to valstu stratēģijas cilvēktiesību jomā, kurās sieviešu dzimumorgānu kropļošana ir noteikta par prioritāti). Sieviešu dzimumorgānu kropļošanas novēršana ir iekļauta arī kā jautājums sadarbībai Kotonū nolīguma ietvaros – kas ir vispusīgākais partnerattiecību nolīgums starp ES un 79 Āfrikas, Karību jūras reģiona un Klusā okeāna valstīm. Turklāt pret sieviešu dzimumorgānu kropļošanas galvenajiem cēloņiem vēršas, izmantojot ES atbalstu plašākiem attīstības mērķiem attiecībā uz dzimumu līdztiesību un sieviešu tiesību nostiprināšanu, proti, meiteņu un sieviešu izglītību, viņu cilvēktiesībām un viņu seksuālo un reproduktīvo veselību.

No 2006. gada līdz 2012. gadam 17 projekti, kas vērsti uz sieviešu dzimumorgānu kropļošanas izskaušanu, 18 valstīs saņēma ES finansējumu aptuveni 8 miljonu euro apmērā, atbalstot pilsoniskās sabiedrības organizāciju un valdību, kā arī ANO organizāciju, jo īpaši ANO Bērnu fonda (*UNICEF*), centienus.

Kopumā vērojama pozitīva tendence, ka **sieviešu dzimumorgānu kropļošana** pakāpeniski tiek izskausta **28 visvairāk skartajās valstīs**. Līdz šim 42 valstis ir pieņēmušas tiesību aktus, ar kuriem jo īpaši nosoda sieviešu dzimumorgānu kropļošanu. Šajā sakarā izšķiroša loma ir bijusi attiecīgo valstu valdību aktīvai un stingrai nostājai. Būtiska nozīme bija arī reģionālajām organizācijām, jo īpaši Āfrikas Savienībai (ĀS). Āfrikas Savienības Protokolā par sieviešu tiesībām, ko ratificējušas 33 valstis, ir noteikts, ka ir jāveic visi nepieciešamie leģislatīvie un citi pasākumi, lai izskaustu sieviešu dzimumorgānu kropļošanu, tostarp jāveicina sabiedrības izpratne, manipulācijas jāaizliedz ar leģislatīviem pasākumiem, paredzot arī sankcijas, un jāsniedz atbalsts cietušajām personām.

³⁰ ANO Ģenerālās asamblējas rezolūcija 67/146 .

ES turpinās veikt darbības, lai veicinātu sieviešu dzimumorgānu kropļošanas izskaušanu, pamatojoties uz dokumentētu labu praksi, kas ir vispiemērotākā progresa panākšanai. Darbību pamatā būs laika gaitā un nesen gūtie panākumi, panākot globālu vienošanos par nepieciešamību stiprināt visas pasaules kopienas apņēmību pilnībā izskaust sieviešu dzimumorgānu kropļošanu. Izveidojot saikni starp sieviešu dzimumorgānu kropļošanu un meiteņu un sieviešu tiesību nostiprināšanu un izglītību, viņu seksuālo un reproduktīvo veselību un agrīnu, bērnu vai piespiedu laulību nepieļaušanu, kļuva redzams, ka tas veicina šīs prakses izskaušanu.

Mērķis:

veicināt sieviešu dzimumorgānu kropļošanas izskaušanu visā pasaulē un pastiprināt riskam pakļauto sieviešu aizsardzību valstīs ārpus ES.

Pasākumi:

Eiropas Komisija un Eiropas Ārējās darbības dienests

- iekļaus jautājumus saistībā ar sieviešu dzimumorgānu kropļošanu ES gada dialogos ar pilsoniskās sabiedrības organizācijām attiecīgajās partnervalstīs;
- izstrādās norādījumus saistībā ar sieviešu dzimumorgānu kropļošanu ES misiju vadītājiem attiecīgajās partnervalstīs;
- iekļaus jautājumus saistībā ar sieviešu dzimumorgānu kropļošanu to darbinieku apmācībā par dzimumu aspektiem un bērna tiesībām, kuri strādā ES delegācijās attiecīgajās valstīs;
- atbalstīs reģionālu kampaņu par sieviešu dzimumorgānu kropļošanas izskaušanu;
- turpinās cieši sadarboties ar Āfrikas Savienību un Āfrikas grupu ANO, īstenojot turpmākas iniciatīvas globālās cīņas pret sieviešu dzimumorgānu kropļošanu pastiprināšanai;
- turpinās atbalstīt izskaidrošanas darbu, lai uzlabotu valstu tiesību aktus attiecībā uz sieviešu dzimumorgānu kropļošanu, kur tas nepieciešams;
- turpinās atbalstīt spēju veidošanas iniciatīvas valsts un pilsoniskās sabiedrības organizācijām;
- turpinās risināt jautājumus saistībā ar sieviešu dzimumorgānu kropļošanu politiskos, cilvēktiesību un politikas dialogos ar attiecīgajām partnervalstīm, tostarp valstīm, kurās veselības aprūpe ir sadarbības nozīmīgākā daļa;
- attiecībās ar valstīm ārpus ES un starptautiskos forumos turpinās veicināt sieviešu, kuras pakļautas sieviešu dzimumorgānu kropļošanas riskam, pastiprinātu starptautisku aizsardzību.

7. ĪSTENOŠANA, PĀRRAUDZĪBA UN NOVĒRTĒŠANA

Lai nodrošinātu ātru progresu un sasniegtu šā paziņojuma mērķus, **īpaša darba grupa, ko izveidos Komisijas starpdienestu grupa dzimumu līdztiesības jautājumos**, pārskatīs, novērtēs un pārraudzīs šajā paziņojumā minētās darbības un katru gadu sniegs ziņojumu par īstenotajiem pasākumiem. Divus gadus pēc paziņojuma pieņemšanas Komisija novērtēs veiktos pasākumus un lems par turpmāko rīcību.

Papildus šai iekšējai pārraudzībai Eiropas Komisija regulāri **apspriedīsies ar NVO un ekspertiem, kas darbojas šajā jomā**. Turklāt nevalstiskajām organizācijām ir bijusi un arī turpmāk būs galvenā loma, aizsargājot meitenes, nodrošinot mācības speciālistiem,

smalkjūtīgi veidojot skarto kopienu izpratni, apkopojot zināšanas, materiālus un labu praksi, iekļaujot jautājumu politikas veidotāju dienas kārtībā un veidojot saikni starp Eiropu un izcelsmes valstīm. Visā ES pilsoniskās sabiedrības organizācijas saskaras ar līdzīgām problēmām, un tām nepieciešamas iespējas apmainīties ar informāciju un labu praksi, attīstīt projektus un metodes, kā arī savstarpēji salīdzinot izvērtēt paveikto.

Mērķis:

Īstenot paziņojumā plānotos pasākumus un nodrošināt, ka jautājums pastāvīgi atrodas uzmanības lokā.

Pasākumi:

Eiropas Komisija

- pārraudzīs, cik savlaicīgi tiek izpildīti šajā paziņojumā plānotie pasākumi un katru gadu apkopos rezultātus līdz aptuveni 6. februārim – Starptautiskajai dienai pret sieviešu dzimumorgānu kropļošanu;
- veicinās pieredzes un labas prakses apmaiņu starp NVO un ekspertiem jautājumos saistībā ar sieviešu dzimumorgānu kropļošanu;
- mudinās Padomes prezidentūru Eiropas Savienībā jautājumu par sieviešu dzimumorgānu kropļošanu iekļaut to sanāksmju darba kārtībā, kurās tiekas ES vadošie eksperti no ārstu un medmāsu aprindām;
- organizēs semināru par sieviešu dzimumorgānu kropļošanu 2013. gada Eiropas foruma par bērnu tiesībām ietvaros;
- jautājumu par sieviešu dzimumorgānu kropļošanu iekļaus neformālās dalībvalstu ekspertu grupas bērnu tiesību jautājumos 2014. gada sanāksmes dienas kārtībā.

8. SECINĀJUMS

Ar šo paziņojumu par sieviešu dzimumorgānu kropļošanu Eiropas Komisijas un Eiropas Ārējās darbības dienests atkārtoti savu **apņemšanos apkarot vardarbību pret sievietēm un izskaust sieviešu dzimumorgānu kropļošanu gan ES, gan ārpus tās**, atzīstot, ka ir jāņem vērā saikne starp skartajām kopienām ES un viņu izcelsmes valstīm.

ES arī turpmāk runās par šo jautājumu un atbalstīs tos, kas ir aktīvi darbojušies šajā jomā jau daudzus gadus, jo īpaši starptautiskās organizācijas, dalībvalstis un NVO. ES turpinās izstrādāt politiku un īstenot pasākumus, ņemot vērā to, ka sieviešu dzimumorgānu kropļošana ir daudzšķautņaina problēma, kuras risināšanai nepieciešami starpdisciplīnu pasākumi un cieša sadarbība ar kopienām, kurās tā ir izplatīta.